

Мазмұны

1	Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Балалайка» пәні бойынша білім беру бағдарламасы	3
2	Образовательная программа по предмету «Балалайка» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств	23

**Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері
музыка бөлімдерінің «Балалайка» пәні бойынша
білім беру бағдарламасы**

1. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Балалайка» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) «Балалайка» пәні бойынша оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

1) аккорд – бір уақытта алынған, түрлі жоғарылықтағы үш немесе одан көп музыкалық дыбыстардың үйлесімі;

2) амал – аспапты дыбыс шығару кезіндегі саусақ (тардың), білезіктің, білектің нақты, мақсатты әрекеті, бір амалдың өзі түрлі дыбыс шығару тәсілдерімен орындалуы мүмкін;

3) аппликатура – музыкалық аспапта ойнау кезіндегі саусақтардың орналасу және алмасу тәртібі;

4) арпеджио – фортепианода, бірнеше клавишалық (ксилофон, виброфон) және ішекті аспаптарда аккордтардың дыбысы бірінен соң бірі шығатындай аккордтарды орындау тәсілдері;

5) бөлшек (дробь) – саусақтарды жылдам алмастырып ішектерді ұру;

6) вибрато (тремоляция) – музыкалық дыбыстың немесе ән салудың жоғарылығының, күшінің (қаттылығы) немесе тембрінің ұдайы өзгеруі. Ішекті аспаптарда ол саусақтардың тербелісі арқылы шығады;

7) глиссандо – бір дыбыстан келесі дыбысқа сырғуды білдіретін музыкалық термин, штрих, реңктік әсер береді;

8) легато – музыкалық аспапта ойнау тәсілі, дыбыстарды байланыстырып орындау, ол кезде бір дыбыс бір дыбысқа баяу ұласады, олардың арасында үзіліс болмайды;

9) динамикалық реңктер – музыканы орындау күшінің деңгейін анықтайтын музыкалық термин;

10) кантилена – кең, еркін түрде шырқалатын вокалдық, сол сияқты аспаптық музыка. Сондай-ақ, музыканың өзін айту немесе оны орындау нақышы, әншілік дауыстың әуенді орындау қабілеті;

11) қос ноталар – ішекті-ысқылы аспаптарда екі немесе одан көп дыбыстарды бір уақытта үйлестіру;

12) қос пиццикато (қос шерту) – оң қолдың бас бармағы және сұқ саусақтарын алмастыра отырып, бір ішекті жоғарыдан төмен бір калыпты ұру арқылы шығарылатын дыбыс;

13) метроном – тең соққылармен қысқа уақыт аралығын белгілейтін құрылғы;

14) музыка теориясындағы гамма – ұзақтығы белгісіз дыбыстардың қатары, жандарындағы басқыштары бір-бірінен толық бір тонға және жартылай тонға қалыс қалады. Мектептің орындаушылық практикасында гамма дегеніміз жоғары немесе төменгі октавалық дыбыстар қатарын білдіреді;

15) нон легато – орындау тәсілі, ол кезде бірі дыбыстан келесі дыбысқа көшу жеке жүреді, бірақ бөлінбейді. Нон легато – артикуляция мен штрихтардың негізгі түрлерінің бірі;

16) нотаны парақтан оқу – жаңа музыкалық материалды нотаға қарап тура оқу, оның негізгі міндеті шығарманың жалпы сипатымен танысу;

17) октава – сегіз саты және алты тондық арақашықтық, әртүрлі жоғарылықтағы екі дыбыстың қарапайым байланыстары;

18) орындаушылық аппарат – ойын процесіне қатысатын және өзара күрделі жүйке-бұлшықеттік қызметпен байланысқан физиологиялық органдардың кешені;

19) пиццикато (үлкен саусақпен шерту) – оң қолдың бас бармағымен ішекті жоғарыдан төмен шерту арқылы шығаратын дыбыс;

20) пюпитр – ноталарды қоюға арналған құрылғы, музыкалық аспапқа монтаждалады немесе еденге қойылады;

21) стаккато – бір дыбысты бірінен бөліп, үзіліс жасау орындайтын музыкалық штрих;

22) сылдыр еткізу (бряцание) – білек пен білезіктің қатыстырып, оң қолдың сұқ саусағымен, барлық ішектерді жоғары және төмен алмастырып ұратын ритмделген аламасатын соққылар;

23) табиғи флажолет – дыбыс шығару кезінде ашық ішекті екі бірдей бөлікке бөлетін нүктесіне жеңіл қағу арқылы шығарылатын флажолет;

24) тәсіл – дыбыс шығаруға бағытталған, нақты көркемдік міндеттерге шартталған, негізгі тәсілмен ойнау кезіндегі саусақтардың, білезіктің және білектің әрекет кешені;

25) трель – мелизм түрі, ұзақтылығы бірдей, жылдам қайталанатын екі дыбыстан құралған әуендік фигура;

26) тремоло – мелизм түрлері. Ішекті, клавишалық, соқпалы және басқа да музыкалық аспаптарда ойнаудың түрлері: бір дыбысты жылдам көп мәрте қайталау немесе көршілес емес 2 дыбыстың, 2 дыбыс үндестігінің жылдам алмасуы.

27) флажолет – обертон дыбысын алу мақсатында ішекті-ысқылы және шертпелі аспаптарда ойнау тәсілі. Сондай-ақ, флажолет деп обертон дыбысын шығаруды да атайды. Ішекті аспаптарда ішектің ұзындығын 2 бөлетін нүктесін (ішектің дыбысталу жоғарылығы

октаваға жоғарылайды), 4 (2 октава) және солай жартылай басу жолымен орындалады;

28) штрих – дыбыс құрайтын ноталарды (ноталар тобын) орындау тәсілі (амалы және әдісі);

29) іліп тарту (подцеп) – оң қолдың сұқ саусағымен немесе ортаңғы саусағымен бір ішекті төменнен жоғары шымшып тарту;

30) үзік-үзік ырғақ – күшті ұзын және әлсіз қысқа бөліктерінің алмасуы.

3. Бағдарламаның мақсаты: білім алушының балалайкада ойнауды үйрену барысында алған білім, білік және дағдылары негізінде музыкалық-шығармашылық қабілетін дамыту.

4. Бағдарламаның міндеттері:

Оқыту:

1) білім алушыны балалайкада орындаушылықтың негізгі бағыттарымен таныстыру;

2) музыкалық шығармаларды жеке немесе ансамбльде сауатты орындауға мүмкіндік беретін балалайкада ойнаудың негізгі орындаушылық тәсілдерін үйрету;

3) жеке, сондай-ақ ансамбльде орындау кезіндегі сахналық бейнені жасау тәсілдерімен таныстыру;

4) орындаушылық эмоциялықты және мәнерлілік дағдыларын қалыптастыру;

5) ұжымдағы өзара байланыс және өзін өзі басқару тәсілдерін пысықтау.

Дамыту:

1) естуді, ырғақ сезімін, жадын, шығармашылық қиялын, әртістік қабілеттерін дамыту;

2) бейнелі ойлауды және музыканы эмоциямен қабылдауды қалыптастыру;

3) музыкалық дүниетанымды кеңейту, музыкалық шығармашылыққа танымдық қызығушылықты дамыту.

Тәрбиелік:

1) музыкалық және орындаушылық талғамды тәрбиелеу;

2) музыкалық өнерді меңгеру арқылы рухани, адамгершілік, эстетикалық, патриоттық, интернационалдық тәрбие беру.

5. Бағдарламаны іске асыру мерзімі – бес жыл. Бағдарламаны меңгеру қорытынды аттестаттаумен аяқталады.

Негізгі, жалпы орта білімді аяқтамаған, бірақ музыка саласындағы техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға түсуді жоспарлап отырған балалар үшін, білім алушылардың ата-аналарының немесе оның орнын басатын тұлғалардың сұранысы бойынша білім беру бағдарламасын меңгеру мерзімі бір-екі жылға ұлғайтылады.

Бағдарламаны іске асыруға арналған оқыту уақытының көлемі осы бұйырықтың 1-қосымшасында көрсетілген балалар музыка мектебінің үлгілік оқу жоспарына сәйкес анықталады.

6. Бағдарлама балалайқада ойнау техникасын меңгергісі келетін орыс, қазақ халық әндерінің өңдеулерін, әлем халықтарының музыкасын және классикалық шығармалардың өңдеулерін орындап үйренгісі келетін 9 жастан асқан балаларды оқытуға арналған.

7. Бағдарламаның мақсатына қол қағидаттары:

1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;

2) музыкалық сөздік қорын және техникалық тәсілдерді меңгерудегі қатаң жүйелілік;

3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;

4) оқу процесінің мақсаттылығы.

8. Бағдарлама болашақ әуесқой музыканттың әрі қарай жүргізетін практикалық қызметіне қажетті көлемдегі балалайқада ойнау тәсілдерін меңгеруіне жағдай жасайды. Балаларға шығармашылық, эстетикалық, рухани-адамгершілік тәрбие беруге бағытталған және жеке, ансамбльде, оркестрде орындаушылық дағдыларын меңгеруге, музыкалық өнерді зерттеу және меңгеру барысында өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын алуға мүмкіндік береді.

9. Бағдарлама музыкалық қабілеттері, дайындықтары және жалпы дамуы түрлі деңгейдегі балаларға арналған. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды. Педагог музыкалық білімді меңгерудегі қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке, балалардың бойында музыкаға деген қызығушылықтарын оятуға ерекше көңіл бөледі.

10. Білім беру бағдарламасы білім алушылардың:

1) музыкалық сауаттың қажетті деңгейіне сәйкес музыкалық шығармаларды шығармашылықпен орындауға мүмкіндік беретін білім, білік және дағдыларды меңгеруі;

2) шығармашылық қызметтен тәжірибе алу;

3) әлем халықтарының рухани және мәдени құндылықтарын меңгеруі;

4) музыкалық білім алуы және музыкалық мәдениетке араласуы;

5) білім алушының бойында музыка өнері саласындағы негізгі кәсіби білім беру бағдарламаларын әрі қарай меңгеруіне ықпал ететін білім, білік және дағдылар кешенін қалыптастыруға ықпал ететін жеке қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған.

11. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасауға;

2) білім алушылардың бойында оқуға деген оң уәждемелерін қалыптастыруға;

3) білім алушыны тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыларға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

12. Білім алушыға қажетті орындаушылық дағдыларды және біліктерді үйрету мазмұны, сипаты және стилі жағынан түрлі көркемдік шығармалармен жұмыс істеу барысында іске асырылады, ал музыкалық тәрбие беру халық музыкасын, қазақстандық, орыс және шетел композиторларының шығармашылығын үйретуге негізделеді.

13. Білім беру бағдарламасының ерекшелігі балалардың балалайкада ойнау бойынша білім, білік және дағдыларды меңгеруге, шығармашылық қызмет тәжірибесін, жеке және ансамбльде орындаушылық тәсілдерін алуға бағытталуы болып табылады.

14. Ұжыммен музыка ойнаудың негізгі практикалық міндеті – ансамбльде ойнаудың арнайы дағдыларын қалыптастыру, ансамбльдің шығаратын үнін есту білігі, біркелкі ырғақтық қағысты есту, келісілген және ауыспалы-икемді ырғақта көркем түрде ойнау, бірге орындау, ансамбль қатысушыларымен өзара әрекеттесу.

15. Бағдарлама білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытуға, негізгі және пәндік құзыреттеріне (оқу пәні шеңберінде меңгерілген арнайы білім, білік және дағдылар) қол жеткізуге бағытталған.

16. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастыруға деген тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;

2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселелі-зерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгіленген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) оқытудың дамытушылық мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелерін әзірлеу;

5) көрнекті педгогтер мен музыка танушылардың теориялық ережелері мен әдістемелік нұсқаулары.

17. Оқу материалының мазмұнын іріктеудің педагогикалық қағидаттары:

1) табиғи сәйкестік және қолжетімділік қағидаты білім алушының жас ерекшелігін ескеріп, білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуына көмектесетін, тыңдауға, үйренуге, орындауға лайық оқу материалын іріктеп алуға мүмкіндік береді;

2) сабақтастық қағидаты білім алушының музыкалық-орындаушылық қызметі және оның мазмұны деңгейінде оқытудың барлық сыныптары арасындағы байланысты білдіреді;

3) оқытуды дараландыру қағидаты аспапта ойнаудың орындаушылық дағдыларын практикалық меңгерудің негізгі тәсілі болып табылады;

4) шығармашылық қағидаты білім алушының қабілеттерін және бейімділіктерін ашуды болжайды, жетістік жағдайын құруға, өнермен қуана араласуға ықпал етеді.

18. «Балалайка» пәніне жеке оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, формаларын және репертуар кешенін таңдаудың түрлілігін болжайды.

19. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) ауызша – әңгімелесу, айтып беру, түсіндіру, пікірталас);

2) көрнекілік-демонстрациялық – педагогтің аспаппен шығарма орындауы, бақылау, интерактивті және мультимедиалық таныстыру рәсімін көрсету;

3) практикалық – аспаппен жұмыс, дайындық жаттығулары, шығарманы өз бетінше талдау, шығарманың жеке бөліктерімен жұмыс;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоциацияларды, бейнелерді, көркемдік әсерлерді таңдау, музыкалық бейнелі ойлауды дамыту.

20. Әдістерді таңдау білім алушының жасына және жеке ерекшеліктеріне, физикалық қабілеттері, шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты болады. Оқу процесі қарапайымнан күрделіге қарай құрылады.

21. Сабақтардың формалары:

1) практикалық – ойнау тәсілдері мен дағдылары аспапта пысықталады;

2) топтық сабақтар ансамбльде ұжыммен музыка ойнау үшін өткізіледі;

3) дайындық-концерттік (дайындық және концерттік нөмірлерді көпшілік алдында көрсету);

4) байқаулар;

5) ойын сабағы (сабақ барысында ойын технологияларын қолдану);

б) экскурсия сабағы және басқалары.

22. Педагог бағдарламаны заманауи музыка мектептерінде іске асыруда интерактивті білім беру технологияларын, сабақтардың классикалық және дәстүрлі емес түрлерін қолданады.

23. Педагогтің білім алушымен жеке жүргізетін сабағы сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы болып табылады. Жеке сабақтар формалары педагогпен немесе басқа білім алушылармен ансамбльде ойнаумен үйлеседі.

24. Сабақ жоспары білім алушы теориялық білімді практикамен бір уақытта алатындай құрылады.

25. Сабақпен қатар жұмыстың сабақтан тыс түрлері жүргізіледі:

- 1) ансамбльде ойнау;
- 2) концерттік, байқаулық қойылымдарға дайындық;
- 3) шығармашылық және мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысу;
- 4) филармонияларға, театрларға, концерттік залдарға, мұражайларға және тағы басқаларға бару;
- 5) музыка қайраткерлерімен, орындаушылармен, композиторлармен кездесулер.

26. Осы бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың анықталған сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді.

27. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

- 1) титул парағы;
- 2) түсінік хат;
- 3) оқу қызметін жоспарлау;
- 4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

28. Титул парағында негізгі мағлұматтар:

- 1) білім беру ұйымының аталуы;
- 2) оқу пәнінің аталуы;
- 3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;
- 4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);
- 5) педагог туралы қысқа мағлұмат;
- 6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекіткендігін белгілеуге арналған орын.

29. Түсінік хаттың мазмұны:

- 1) негіздеме ретінде білім беру бағдарламасы;
- 2) анықталған сыныпта пәнді оқыту кезінде өзекті педагогикалық мақсат пен міндеттер;

3) анықталған сыныпта оқытудың ерекшеліктері (дамытушылық, түзету-дамытушылық, дарынды балалармен жұмыс және тағы басқалар);

4) осы сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;

5) себептер мен өзгерістердің мақсаттарын көрсете отырып, жеке тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және/немесе уақытын өзгерту туралы ақпарат.

30. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушылардың қызметтерінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан, сыныптар бойынша репертуарлық тізбеден құралады.

31. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

1) білім алушыларға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;

2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;

3) оқу-көрнекілік құралдар тізбесі.

32. Педагогтің оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

33. Педагог оқу жұмыс бағдарламасы негізінде әр білім алушыға арналған оқытудың жеке жоспарын құрады. Жеке жоспар білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуының үйлесімді процесін сипаттайды.

34. Білім алушының жеке жоспары әр жартыжылдыққа құрылып, оны білім беру ұйымының басшысы бекітеді, журналға немесе білім алушының жеке іс қағаздарына енгізіледі.

35. Жеке жоспар құру барысында жеке жұмыстың болашақ және ағымдағы міндеттері ескеріліп, оқу жылының басында және соңында білім алушының мінездемесіне сәйкес құрастырылады.

Бір сыныптың өзінде бағдарламаны іске асырудың жеке жоспарлары, концерттік және емтихандық бағдарламалары күрделілік деңгейі бойынша бірі бірінен біршама ерекшеленуі мүмкін.

36. Білім алушының жеке жоспары репертуарлық кең үрдісті, халық, классикалық және композиторлық техниканың элементтері бар заманауи музыканы енгізу арқылы репертуарды жаңартуды және байытуды көрсетеді.

37. Оқу процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, білім алушының музыкалық-орындаушылық қабілеттерінің табысты және жан-жақты дамуы толығымен алғанда жұмыстың мұқият жоспарлануына, репертуардың дұрыс іріктелуіне тікелей байланысты болады.

38. Педагог әрбір білім алушының музыкалық қабілеттерін және дарындылық ерекшеліктерін ескеріп, әрқайсысына жеке репертуарлық стратегия әзірлейді.

39. Педагог музыкалық шығармалардың жеке репертуарлық тізбесін қалыптастырады, шығармаларды жүйеге келтіреді және білім алушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес репертуарды толықтырады.

40. Репертуарлық тізбе қазақ, орыс, шетел музыкасы, көркемдік деңгейі жоғары заманауи композиторлардың балалар мен жасөспірімдерге арналған пьесаларын, мультфильмдерден, балаларға арналған кинофильмдерден алынған танымал әндерді, халық музыкасын және басқаларды қамтиды.

41. Педагог оқу процесінде ладтық, үндестілік, ырғақтық және әуендік ерекшеліктерін ескере отырып, қазақ халық әндері мен күйлерінің өңдеулерін, қазақстандық композиторлардың шығармаларын кеңінен қолданады.

42. Оқу репертуарының әртүрлі жанрдағы және стильдегі шығармаларға қанық болуы музыкалық материалды оқуға, салыстыруға, жүйелеуге оңтайлы жағдай туғызады.

43. Репертуар жүйелі түрде жаңартылады және заманауи отандық және шетел композиторлары шығарған үздік пьесаларын қамти отырып кеңейтіледі.

44. Педагог күрделілігі төмендеу тапсырмадан мейлінше күрделі тапсырмаға біртіндеп ауысу, білім алушыға көркемдік мазмұны жағынан, сондай-ақ орындау техникасы жағынан қолжетімді болатындай материалдарды тандай отырып, оқыту әдістемесін және білім алушының репертуарын ойластырады.

45. Педагог репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін бекітеді, шығармаларды үйрену кезеңдерін белгілейді, бағдарламаның көлемін және күрделілігін түрлендіреді, әр білім алушының тұлғалық және жеке тәсілдерді ескеретін жаңа репертуардың есебінен репертуарлық тізбені толықтырады.

46. Педагог репертуармен жұмыс істеу барысында шығармалардың бір бөлігі көпшілік алдында немесе концертте (емтихандық) орындауға, қалған бөлігі – сыныпта жұмыс істеуге немесе таныстыру мақсатына арналатындығын ескереді.

47. Жеке жоспарға білім алушының музыкалық орындаушылық, көркемдік, техникалық мүмкіндіктерінен жоғары және оның жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін шығармалар енгізілмейді.

48. Білім алушының музыкалық дүниетанымын кеңейту үшін сыныпта егжей-тегжейлі оқытылатын шығармалардан бөлек, жұмыстың түрлі аяқталу деңгейіне жол бере отырып, жаттап алуды талап етпейтін, түрлі сипаттағы пьесалардың қатарымен таныстырылады.

49. Жеке жоспардың міндетті тараулары:

- 1) гаммалармен жұмыс;
- 2) этюдтермен және жаттығулармен жұмыс;

- 3) классикалық және заманауи авторлардың пьесаларын орындау;
- 4) Қазақстан композиторларының шығармаларын орындау;
- 5) халық әндерінің және билерінің өңдеулері;
- 6) ансамбльдің құрамында жұмыс істеу;
- 7) парақтан оқу дағдылары.

50. Әр жарты жылдықтың соңында педагог бекітілген жеке жоспардағы репертуарлық тізбеге енгізілген өзгерістерді көрсетіп, жоспардың орындалуын белгілейді, ал жылдың соңында білім алушының музыкалық және техникалық дамуына, жетістіктері және еңбек қабілеттеріне сипаттама береді.

51. Жылдың соңында берілген мінездеме білім алушы даралығының келесі жақтарын ашып көрсетеді:

- 1) музыкалық қабілеттерінің деңгейі (естуі, ырғақ, жады);
- 2) білім алушының аспапқа деген орындаушылық аппаратының сәйкестігі;
- 3) аспапқа икемделу деңгейі;
- 4) жалпы дамуы, эмоциялығы, қабылдауы, реакциясының жылдамдығы;
- 5) музыкамен айналысуға көзқарасы;
- 6) еңбекке қабілеттілігі, жинақылығы;
- 7) өз бетінше жұмыс істеу білігі;
- 8) мәтінді талдаудағы сауаттылық дәрежесі;
- 9) музыкалық шығармаларды меңгеру жылдамдығы;
- 10) жылдың соңындағы жетістіктері;
- 11) білім алушының музыкалық-техникалық дамуындағы кемшіліктері және оларды жеңу бойынша міндеттері.

52. Білім алушыны сипаттауда мақсатқа жетуге ұмтылуы, көркемдік қиялының болуы, аспапты еркін игеруі, техникалық жағынан еркіндігінің болуы сияқты жеке қасиеттері көрсетіледі.

Педагог баланың барлық ерекшеліктерін ескереді, жағымды жақтарын баса назар қояды және дамыта отырып, осы қабілеттерін педагогикалық процесте оңтайлы пайдаланады.

53. Өз бетімен жүргізілетін жұмыс ұдайы және жүйелі түрде жүргізіледі. Жұмыс көлемі балалардың жалпы білім беру бағдарламаларын игеруімен қатар үй тапсырмасына дайындалуға кететін уақыт шығынын ескеріп анықталады.

54. Жеке үй тапсырмасы бірнеше рет жүргізіліп, педагогтің ұсынымдарына сәйкес құрылады.

Бірінші кезекте түрлі техникалық тәсілдер қолданылып, ең күрделі музыкалық эпизодтар пысықталады. Педагог білім алушының ақыл-ой және дене мүмкіндіктеріне байланысты қандай да бір шығармаға жұмсалатын уақытты анықтайды.

55. Білім алушының өз бетімен жүргізілетін жұмысты жандандыру үшін сабақтың келесі формалары қолданылады:

1) өз орындауын талдау (білім алушы өзінің ойнауын бағалайды, жіберген қателіктерін белгілейді);

2) білім алушының күнделігіне шығармамен жұмысқа қатысты педагогтің маңызды ұсынымдарын жазу;

3) үй тапсырмаларын орындау туралы ауызша есеп беру (білім алушы қиындықтар туралы және оларды жою туралы айтады).

56. «Балалайка» пәнінің үлгілік оқу жоспарындағы «Сольфеджио», «Қазақ музыка әдебиеті», «Әлемдік музыка әдебиеті», «Ұжымдық музыка ойнау» пәндерімен пәнаралық байланысы білім алушылардың түрлі көркемдік түсініктерді тұтас түсінуге итермелейді.

57. Балалайкада ойнайтын білім алушылармен жұмыс сынып педагогінің концертмейстермен бірге жүргізілетіндіктен, кабинетте жақсы күйге келтірілген және өз уақытында жөндеуден өткізіліп тұратын аспаптың (фортепиано) болуы шарт.

58. 1 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) білім алушы жеке және оркестрлік аспап ретінде балалайканың шығу тарихы, орындаушылық шеберлікті дамыту бойынша білім алады, аспаптың құрылысымен және техникалық мүмкіндіктерімен танысады;

2) орындау тәсілдерін үйренеді: оң қолдың сұқ саусағымен шерту, арпеджио, «сылдыр еткізу» («бряцанье») тартудың элементтерінің бірі ретінде 3 ішекті сұқ саусақпен ұрып тарту;

3) отырғызу және қолды қою бекітіледі, «Сол қол бірінші позицияда» дағдысы пысықталады;

4) оқу жылының ішінде білім алушы 15-20 жеңіл пьесаны үйренеді: қарапайым ырғақтық суреттерден тұратын 4-5 этюдті, қиын емес 2-4 ансамбльдік пьесаларды, екі белгіге дейінгі бірінші позициядағы гаммаларды меңгереді.

59. 1 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізі келесі тақырыптық тараулардан құралады.

1-тарау. Балалайканың шығу тарихы, құрылымы және аспаптың техникалық мүмкіндіктері.

2-тарау. Аспапты ұстап отыру. Аспапсыз отыру дағдыларына жаттығу және дайындық жүргізу. Қолды, денені қою, дұрыс ойын қимылдарын ұйымдастыру.

3-тарау. Ноталық сауатпен танысу. Балалайканың мойнындағы ноталарды білу. Сол қолды қою. Сол қолдың аспап мойнымен сырғуына арналған жаттығулар.

4-тарау. Оң қолмен ойнау тәсілдерін меңгеру: бас бармақпен тарту, арпеджио, «салдыр еткізу» элементінің бірі ретінде үш ішекті сұқ саусақпен ұру. Қолды орнықтыру және қою. Сол қолды қою.

60. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-есту түсініктерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту.

2-тақырып. Музыкалық аспаппен және оның құрылымымен танысу.

3-тақырып. Ноталық сауатпен танысу.

4-тақырып. Сол қолдың саусақтарын бекітуге арналған жаттығулар.

5-тақырып. Қолды қою бойынша жұмыс. Pizz тәсілін игеру.

6-тақырып. Ішектен ішеке ауысу тәсілдері.

7-тақырып. Үш ішекте I позициядағы аспап мойнын меңгеру.

8-тақырып. Қос қолмен ойнау.

61. 1 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

1 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) аспапта ойнаудың негізгі дағдыларына ие болады;
- 2) аспап құрылымын және музыкалық сауат негіздерін біледі;
- 3) талаптарға сәйкес негізгі музыкалық терминдерді біледі;
- 3) қарапайым штрихтық және динамикалық белгілерді біледі;
- 4) екі белгіге дейінгі гаммаларды, аккордтарды және жоғары аппликатураның арпеджиосын орындай алады;

5) дыбыс шығарудың (legato, non legato, staccato) негізгі тәсілдерін біледі;

6) дыбыстың сапасын және ырғақтық нақтылықты бақылау дағдыларына ие болады;

7) парақтан оқудың алғашқы дағдыларына ие болады;

8) қарапайым әуендерді есту арқылы тере алады.

62. 2 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту бойынша жұмыстар әрі қарай жалғастырылады. Ойын аппаратын қойылымдық-қозғалыстық дағдыларымен жұмыс, екпінмен, дыбыс жүргізумен және ырғақпен жұмыс жалғастырылады. Штрихтарды орындау сапасына қойылатын талап күшейтіледі;

2) мажорлықжәне минорлық пернелердегі гаммалар, акценттер, үзік-үзік ырғақтар, легатоның негізгі қағыстары, орташа қарқындағы нон legato, қос ноталардың қарапайым түрлері (ашық ішектерді падалана отырып) үйретіледі, «Қос тарту» және «сылдыр еткізу» тәсілі бекітіледі;

3) бірінші позициядағы саусақ артикуляциясымен жұмыс жалғастырылады. Білім алушы екінші позицияны, позицияларды ауыстырудың алғашқы дағдыларын дамытуды, аспапты күйге келтіруді үйренуге кіріседі;

4) екі октавалық мажорлық және минорлық гаммалар, үйренген

позицияларды қолдану арқылы жасалған арпеджионы, позицияларды ауыстыру кезінде арнайы аппликатураны пайдалану игеріледі;

5) нотаны парақтан оқу дағдылары, музыкалық және техникалық міндеттерді талдау білігі дамиды;

6) оқу жылының ішінде білім алушы түрлі қағыстық нұсқаларды пайдаланып, бірінші және екінші позиция шеңберінде екі октавалы мажорлық және минорлық гаммаларды, 6-8 пьесаны, 8-10 этюдты меңгереді.

63. 2 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізі келесі тақырыптық тараулардан құралады.

1-тарау. Ойын аппаратының қойылымдық-қозғалыс дағдылары. Екпін, дыбыс жүргізу және ырғақпен жұмыс. Қағыстарды орындау сапасы.

2-тарау. Мажорлық және минорлық пернелердегі гаммалар, акценттер, үзік-үзік ырғақ, легатоның негізгі қағыстары, орташа қарқындағы нон легато, қос ноталардың қарапайым түрлері (ашық ішектерді қолдана отырып). «Қос тару» және «сылдыр еткізіп» қағу тәсілдері.

3-тарау. Бірінші позициядағы, екінші позициядағы саусақтардың артикуляциясын дамыту, позицияларды ауыстырудағы, аспапты күйге келтірудегі алғашқы дағдыларды дамыту.

4-тарау. Екі октавалық мажорлық және минорлық гаммалар. Үйретілетін позицияларды қолдану арқылы жасалатын арпеджио. Позицияларды ауыстырудағы арнайы аппликатура. Нотаны парақтан оқу дағдыларын дамыту. Музыкалық және техникалық міндеттерді талдау.

64. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Ноталық сауатты үйренуді бекіту.

2-тақырып. Қолдың қимыл дағдыларымен, екпінмен, дыбыс шығарумен және ырғақпен жұмысты әрі қарай жалғастыру.

3-тақырып. Аспап мойнында саусақтарды дұрыс орналастыру дағдыларын бекіту.

4-тақырып. Минорлық перне гаммаларды, акценттерді, пунктирлік ырғақты үйрену.

5-тақырып. «Қос шертпе» және «сылдыр еткізу» тәсілі дағдыларымен танысу.

6-тақырып. Екінші позицияны үйрену және позициялардың ауысуындағы алғашқы дағдыларды дамыту.

7-тақырып. Табиғи флажолет.

8-тақырып. Пьесаларды жаттау.

9-тақырып. Жаттығулар мен этюдтерді жаттау.

10-тақырып. Нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау.

65. 2 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

2 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) ноталарды және екі октава деңгейінде аппликатураларды жазуды біледі;

2) бірінші позиция деңгейінде гаммаларды және үшдыбыстылық айналымдарымен орындай алады;

3) өзін бақылаудың алғашқы дағдыларына ие;

4) парақтан оқудың алғашқы дағдыларына ие;

5) минорлы гаммаларды біледі;

6) динамикалық бояулардың мағынасын біледі;

7) қағыстарды (легато, бряцанье), үзік ырғақтық біледі;

8) бас айтуды (фразировка), екпін тазалығын біледі;

9) парақтан оқудың және ансамбльде ойнаудың алғашқы дағдыларына ие болады;

10) екі октавада гаммаларды екінші позицияға ауысуымен орындай алады;

11) үшдыбыстылықты және айналымдарымен арпеджионы орындай алады;

12) легато қағыстарын және түрлі комбинациялардағы «сылдыр еткізу» тәсілін біледі.

66. 3 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) білім алушылардың музыкалық-бейнелі ойлауын және орындаушылық дағдыларын дамыту, дыбыс сапасын, аппликатура мен позицияны ауыстыру, екпін және ырғақпен жұмыс әрі қарай жалғастырылады;

2) білім алушы аспап мойнымен баяу сырғу түсінігімен танысады;

3) үш ішекте тремоло тәсілі, бір ішекте тремоло, сұқ саусақпен іліп тарту, бөлшек, вибрато тәсілі меңгеріледі;

4) дыбыспен жұмыс, оқу дағдыларын меңгеру, аспапты күйге келтіру бойынша жұмыс жалғастырылады;

5) білім алушы қиыстырылған қағыстармен, мейлінше күрделі ырғақтармен танысады;

6) оқу жылының ішінде білім алушы түрлі қағыстар мен ырғақтық суреттерді пайдаланып, орташа және мейлінше жылдам қарқында үш белгіге дейінгі (минорлы екі белгіге дейін) айналымымен екі октавадағы гаммаларды және арпеджиоларды, 5-6 этюдті, 6-8 пьесаны меңгереді.

67. 3 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізі келесі тақырыптық тараулардан құралады.

1-тарау. Аппликатура және позиция. Екпін және ырғақ. Саусақтардың аспап мойнымен баяу сырғуы.

2-тарау. Үш ішек бойымен тремоло. Бір ішектегі тремоло. Сұқ саусақпен іліп тарту. Бөлшек. Вибрато.

3-тарау. Қиыстырылған қағыстар. Күрделі ырғақтар. Саусақтардың жүйріктілігін дамытуға арналған жаттығулар. Кантиленді сипаттағы пьесаларды үйренуге дайындық. Нотаны парақтан оқу. Ансамбльде ойнау. Аспапты күйге келтіру.

68. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-есту түсініктерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту.

2-тақырып. Дыбыс жүргізу сапасымен жұмыс.

3-тақырып. Ансамбльде ойнау дағдыларын бекіту.

4-тақырып. Стаккато және тремолоньң жаңа қағыстарымен танысу.

5-тақырып. Саусақ жүйріктілігін дамытуға арналған жаттығулар.

6-тақырып. Тремоло, бөлшекті орындауға арналған даярлық жаттығулары.

7-тақырып. Позацияларды ауыстыру және аспап мойнымен баяу сырғу дағдыларын дамыту.

8-тақырып. Кантиленді сипаттағы пьесаларды үйренуге дайындық.

9-тақырып. Нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау.

69. 3 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

3 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) арпеджионы және оның айналымын орындай алады;

2) екпінмен және ырғақтық нақтылықпен жұмыс істей алады;

3) легато қағысын түрлі комбинацияларда орындай алады;

4) мәнерлі ойынды көрсетеді және музыкалық-бейнелі ойлауды дамытады;

5) тремоло, дробь, іліп тарту (подцеп) тәсілдерін біледі;

6) парақтан оқу және ансамбльде ойнау дағдыларына ие болады;

7) аспаптың мойнымен саусақтарын баяу қозғап, басқа позицияға ауыса алады;

8) дыбыс жүргізумен және екпінмен жұмыс істейді;

9) негізгі қағыстарды орындау дағдыларына ие;

10) түрлі стильдік бағыттағы шығармаларды біледі;

11) үш белгіге дейінгі гаммаларды орындай алады.

70. 4 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) оқу жылының ішінде екпін, динамика, ырғақпен жұмыс, музыкалық- бейнелі ойлауды, дыбыс сапасы мен орындау мәнерлілігіне қойлатын талаптарды мейлінше жоғары болуындағы орындаушылық дағдыларды дамыту жұмыстары әрі қарай жалғастырылады.

2) орындаудың негізгі тәсілдері бекітіледі. Сол қолдың

жүйріктілігі мен артикуляциясын дамыту жалғастырылады. Білім алушыларды глиссандо, флажолет түсініктері беріледі.

3) екпінмен, дыбысталу динамикасымен, қалыпты және мейлінше жылдам қарқындағы негізгі қағыстарды дамыту жұмыстары жүргізіледі, түрлі аппликатураларды, жаттығуларды пайдалана отырып арпеджиолар, жаттығулар үйретіледі, вибратормен жұмыс жалғастырылады.

4) оқу жылының ішінде білім алушы орташа және жылдам қарқындағы, түрлі қағыстық нұсқаларды пайдаланып екі октавалы гаммаларды және арпеджиоларды, 5-8 этюдті, 5-6 пьесаны меңгереді.

71. 4 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізін келесі тақырыптық тарауларды құрайды:

1-тарау. Екпін, динамика, ырғақ.

2-тарау. Орындау тәсілдері. Сол қолдың жүйріктілігі және артикуляциясы. Глиссандо. Флажолеттер.

3-тарау. Түрлі аппликатураларды пайдаланылған арпеджио, жаттығулар. Вибратормен жұмыс. Нотаны парақтан оқу. Репертуармен өз бетімен жұмыс. Аспапты күйге келтіру.

72. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Ассоциативті ойлауды дамыту.

2-тақырып. Қолдың қозғалыс дағдыларымен, екпінмен, дыбыс жүргізумен және ырғақпен жұмыс.

3-тақырып. Сол қол саусақтарының жылдамдық техникасын дамыту.

4-тақырып. Алғашқы төрт позицияда ойнау дағдыларын бекіту.

5-тақырып. Вибрато, тремоло, дыбыс сапасы, динамика және орындау мәнерлілігімен жұмыс.

6-тақырып. Ұсақ техниканы, табиғи флажолеттерді пайдаланып аккордтық фактураларды үйрену.

7-тақырып. Жаттығулар мен этюдтерді ойнау.

8-тақырып. Тремолоны пайдаланып кантиленді сипаттағы шығармалармен жұмыс.

9-тақырып. Нотаны парақтан оқу және репертуармен өз бетімен жұмыс істеу.

73. 4 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

4 сыныптың соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) негізгі қағыстарды және аспапта ойнау тәсілдерін орындау дағдыларына ие;

2) төрт белгіге дейінгі гаммаларды орындай алады;

3) түрлі стильдік бағыттардағы шығармаларды орындай алады;

4) парақтан оқу және ансамбльде ойнау дағдыларына ие;

5) музыкалық- бейнелі ойдауды дамытады;

6) аспапта ойнауда музыканың мәнерлілік құралдарын қолдана алады;

7) глиссандо, флажолеты, вибрато, тремоло, кантиленді сипат, динамика, арпеджио сияқты музыкалық терминдерді біледі.

74. 5 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) түрлі ырғақ нұсқаларындағы гаммаларды үйрену әрі қарай жалғастырылады, саусақ жылдамдығы және қағыстық техника дамиды.

2) білім алушы аккордтарды, арпеджиоларды және жылдам қарқындағы олардың айналымдарын үйренуге, түрлі стильдік бағыттағы репертуарларды меңгеруді, оның ішінде мейлінше күрделі фактуралы және мазмұнды пьесаларды үйренуге кіріседі.

3) оқу жылының ішінде білім алушы жылдам қарқындағы гаммаларды, қағыстардың барлық түрін, арпеджионы, хроматикалық гаммаларды меңгереді.

75. 5 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізі келесі тақырыптық тарауды құрайды:

1-тарау. Түрлі ырғақтық нұсқалардағы гаммалар. Легато. Саусақ жүйріктілігін және қағыстық техниканы дамыту. Сол қол техникасы.

2-тарау. Аккордтар, арпеджиолар және олардың жылдам қарқындағы айналымдары. Түрлі стильдік бағыттағы репертуарлар. Этюдтердегі күрделі қағыстар.

3-тарау. Ансамбльде музыка ойнау. Музыканы сандық өңдеуге арналған бағдарламалар, аранжировка. Microsoft Office және ноталық редакторлар.

Аспапты өз бетімен күйге келтіру.

76. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Жылдам қарқындағы және түрлі ырғақтық нұсқалардағы арпеджио гаммалары, саусақ жүйріктілігі мен қағыс техникасын дамыту.

2-тақырып. Қағыстарды одан әрі жетілдіру.

3-тақырып. Сол қол техникасы одан әрі дамыту: трельдер, позициялардың бірігуінің алуан түрлері, қос ноталар, аккордтар, табиғи және жасанды флажолеттер.

4-тақырып. Түрлі стильдік бағыттағы репертуарларды кәсіби меңгеру.

5-тақырып. Мейлінше күрделі фактуралы және мазмұнды шығармалармен жұмыс.

6-тақырып. Этюдтердегі күрделі штрихтарды орындау сапасын жетілдіру бойынша жұмысты жалғастыру.

7-тақырып. Нотаны парақтан оқу және білім алушы үшін мейлінше күрделі репертуарды өз бетімен үйрену жұмысы.

8-тақырып. Ансамбльде музыка ойнау.

9-тақырып. Музыканы сандық өңдеу, аранжировка, Microsoft Office және ноталық редактор мультимедиялық құралдарымен танысу одан әрі жалғастыру.

10-тақырып. Аспапты кәсіби, өз бетімен күйге келтіру.

77. 5 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

5 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) сол қол техникасын меңгерген: саусақтардың жүйріктілігі, позициялардың қосылуларының алуан түрлерін, жасанды флажолеттер мен қос ноталарды біледі;

2) аспапта мейлінше күрделі қағыстарды орындау техникасын біледі;

3) интервалды техника дағдыларын меңгерген;

4) музыкалық шығармаларды өңдей алады;

5) аспапта ойнау барысында шығарманың стилистикалық ерекшеліктерін жеткізе алады;

6) аспапта музыкалық шығармаларды өз бетімен жаттай алады;

7) аспапты өз бетімен күйге келтіре алады;

8) парақтан оқу дағдыларына ие;

9) балалайкада түрлі аккордтарды ойнай алады;

10) мажорлық және минорлық гаммаларды түрлі позициялара орындай алады;

11) хроматикалық гаммаларды орындай алады;

13) мейлінше күрделі қағыстармен және ырғақтық суреттермен орындау дағдыларына ие.

78. Білім беру бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

Түлек біледі:

1) музыкалық сауаттың негіздерін;

2) аспапта жеке орындауға тән көркемдік-орындаушылық, техникалық мүмкіндіктері біледі;

2) музыкалық терминдерді;

3) музыкалық шығармалардың түрлі интерпретацияларын;

4) бағдарламалық талаптарға сәйкес түрлі стильдер мен жанрлардан тұратын балалайка арналған репертуарды;

5) балалайкада жеке, сондай-ақ ансамбльде, оркестрде ойнау тәсілдері;

6) музикаларын орындайтын композиторлардың шығармашылығының негізгі заңдылықтарын;

7) музыкант-орындаушының сахнадағы жұмыс қағидаттарын.

Түлек біледі:

1) жеңілдеу ноталық мәтінді өз бетінше талдай алады;

2) балалайкада жеке шығармаларды ойнайды;

- 3) музыкалық ұжымда өз партиясын орындайды;
- 4) музыкалық шығарманы жеткілікті көркемдік деңгейінде сауатты орындайды;
- 5) күрделі емес шығармаларды жаттау барысында кездесетін техникалық қиындықтарды өз бетімен жеңеді;
- 6) орындаушылық практикада алған теориялық білімін қолданады;
- 7) орындалатын музыкалық шығармаларды талдай алады;
- 8) музыкалық формалар туралы түсініктері бар.

Түлектің бойында келесілер қалыптасқан:

- 1) жеңіл музыкалық шығармаларды есту арқылы теру және парақтан оқу дағдылары;
- 2) мәнерлілік үшін музыкалық-орындаушылық құралдарына пайдалану дағдылары;
- 3) естуді бақылауды тәрбиелеу және орындау процесін басқару білігі бойынша дағдылары;
- 4) орындалатын шығармаларға теориялық талдау жасау дағдылары;
- 5) көпшілік алдында көрсетілетін жеке орындаушылық практикасы дағдылары;
- 6) ұжымдық шығармашылық қызмет дағдылары.

79. Үлгерімді бақылаудың мақсаты білім алушының білім беру бағдарламасын игерудегі нәтижелілігін анықтау болып табылады.

62. Білім алушылардың бағдарламаны игеруі бақылау бақылау жұмысы, техникалық сынақ, академиялық концерт түрінде, қорытынды аттестаттау – бітіру емтиханы түрінде іске асырылады.

80. Аттестаттау формасы және білім алушылардың сыныптар бойынша көрсетілімдеріне қойылатын бақылау-бағдарламалық талаптары:

- 1) 1 сынып – төртінші тоқсанда: бақылау жұмысы (әртүрлі сипаттағы екі-үш пьеса);
- 2) 2 сынып – бірінші жартыжылдықта: академиялық концерт (бір этюд, екі пьеса), екінші жартыжылдықта: техникалық сынақ (бір гамма, бір этюд);
- 3) 3 сынып – бірінші жартыжылдықта: академиялық концерт (бір этюд, екі-үш пьеса), екінші жартыжылдықта: техникалық сынақ (бір гамма, бір этюд);
- 4) 4 сынып – бірінші жартыжылдықта: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы үш пьеса), екінші жартыжылдықта: техникалық сынақ (бір гамма, бір этюд);
- 5) 5 сынып – бірінші жартыжылдықта: техникалық сынақ (бір гамма, бір этюд, әртүрлі сипаттағы үш пьеса), екінші жартыжылдықта: емтихан (әртүрлі сипаттағы үш пьеса).

81. Музыкалық білім беруде оқыту нәтижелерін бақылау өлшемшарттары пән бойынша ағымдық үлгерім нәтижелерінен және концерттік көрсетілімдерден алған бағаларынан тұрады.

Педагог білім алушының жұмысын бағалау кезінде келесі өлшемшарттарды ескереді: білім алушының аспапты тиісті деңгейде меңгергенін көрсетуі, көркем бейнені толық және сенімді ашуы, орындалатын шығарманың стилін түсінуі және орындаушылық интерпретацияда көрсетуі.

82. Бағалау өлшемшарттары:

1) «5» («өте жақсы») бағасы – музыкалық шығарманың мазмұнын бейнелі мәнерлі жеткізу, форма сезімін, қарқынның біркелкілігін нақты түсіну, мәнерлі екпіндейді, ырғақтық соғудың (пульсация) анықтылығы, динамикалық түрлілігі, өз орындауын тыңдауы, орындау техникасын еркін игеруі, әртісітілігі және беріле орындауы;

2) «4» («жақсы») бағасы – шығарманың формасын, музыкалық тілді, музыкалық мәнерліліктің құралдарын сауатты түсінуі, ноталық мәтінді қалыпты орындауы, қарқынның жылдамдығы, екпіндеуінің мәнерлілігі, динамикалық түрлілігі, естуді бақылауының жеткіліксіздігі, сахнада өзін ұстауындағы психологиялық тұрақсыздығы.

3) «3» («қанағаттанарлық») бағасы – музыканың бейнесін түсінбей авторлық ноталық мәтінді формальді түрде оқуы, өз орындауын тыңдай отырып бақылауы нашар, темптік-ырғақтық дұрыс ұйымдаспағандығы, динамикалық бірсарындылығы және дыбысталудың бір қалыптылығы, сахнада өзін өзі ұстауының психологиялық тұрақсыздығы.

4) «2» («қанағаттанарлық емес») бағасы – ноталық мәтінді айтудағы қателіктерінің болуы, тыңдауды бақылай алмауы, метриоритмикалық тұрақсыздығы, дыбыс шығарудың және дыбыс жүргізудің сапасының төмендігі, мәнерлеп екпіндеудің болмауы, орындау барысында жиі тоқтауы;

5) «Сынақ» (баға қойылмайды) – орындауы оқытудың аталған кезеңінің тиісті деңгейіне сәйкес.

**Образовательная программа по предмету «Балалайка»
детских музыкальных школ и музыкальных отделений
детских школ искусств**

1. Образовательная программа по предмету «Балалайка» для детских музыкальных школ и музыкальных отделений школ искусств (далее - Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения по предмету «Ударные инструменты».

2. В настоящей программе используются следующие понятия:

- 1) аккорд – сочетание трёх и более музыкальных звуков разной высоты, взятых одновременно;
- 2) способ – это комплекс действий пальцев, кисти и предплечья при игре основным приемом, направленных для извлечения звука, обусловленного определенными художественными задачами;
- 3) аппликатура – порядок расположения и чередования пальцев при игре на музыкальном инструменте;
- 4) арпеджио – способ исполнения аккордов на фортепиано, некоторых клавишных (ксилофон, виброфон) и струнных инструментах, при котором звуки аккорда следуют один за другим;
- 5) дробь – быстрое чередование ударов несколькими пальцами по струнам;
- 6) вибрато (тремоляция) – периодические изменения высоты, силы (громкости) или тембра музыкального звука или пения. В струнных инструментах вызывается колебаниями пальца;
- 7) глиссандо – музыкальный термин, штрих, означающий плавное скольжение от одного звука к другому; даёт колористический эффект;
- 8) легато – приём игры на музыкальном инструменте, связанное исполнение звуков, при котором имеет место плавный переход одного звука в другой, пауза между звуками отсутствует;
- 9) динамические оттенки – музыкальные термины, которые определяют степень громкости исполнения музыки;
- 10) кантилена – широкая, свободно льющаяся напевная музыка как вокальная, так и инструментальная; кантилена – напевность самой музыки или манеры её исполнения, способность певческого голоса к напевному исполнению мелодии;
- 11) двойные ноты – одновременное сочетание двух или более звуков на струнных смычковых инструментах;
- 12) двойное пиццикато (двойной щипок) – это извлечение звука равномерными ударами по одной струне сверху и снизу поочередно большим и указательным пальцами правой руки;

- 13) метроном – прибор, отмечающий короткие промежутки времени равномерными ударами;
- 14) гамма в теории музыки – звукоряд неопределённой протяжённости, соседние ступени которого отстают друг от друга на целый тон или полутон. Под гаммой в школьной исполнительской практике подразумевают восходящие либо нисходящие октавные звукоряды;
- 15) нон легато – способ исполнения, при котором переход от одного звука к другому происходит отделенно, но не отрывисто. Нон легато – один из основных видов артикуляции и штрихов;
- 16) чтение нот с листа – сквозное проигрывание нового музыкального материала по нотам, основная задача которого ознакомление с произведением в общих чертах;
- 17) октава – интервал в восемь ступеней и шесть тонов, простейшее соотношение двух звуков различной высоты;
- 18) исполнительский аппарат – совокупность физиологических органов, участвующих в игровом процессе и связанных между собой сложной нервно-мышечной деятельностью;
- 19) пиццикато (щипок) большим пальцем – это извлечение звука щипком большого пальца правой руки движением по струне сверху вниз;
- 20) пюпитр – подставка для нот, вмонтированная в музыкальный инструмент или напольная;
- 21) стаккато – музыкальный штрих, предписывающий исполнять звуки отрывисто, отделяя один от другого паузами;
- 22) бряцание – это ритмованные чередующиеся удары по всем струнам указательным пальцем правой руки поочередно вниз и вверх с участием предплечья и кисти;
- 23) натуральный флажолет – флажолет, который извлекается из открытой струны с помощью легкого касания к ней в точках, отделяющие её равные доли во время звукоизвлечения;
- 24) прием – определённое, целенаправленное действие пальца(цев), кисти, а иногда и предплечья, при извлечении звука на инструменте, один и тот же прием игры может быть выполнен различными способами звукоизвлечения;
- 25) трель – вид мелизма, мелодическая фигура которого состоит из двух быстро повторяющихся звуков одинаковой длительности;
- 26) тремоло – разновидность мелизма; тремоло – приём игры на струнных, клавишных, ударных и других музыкальных инструментах;
- 27) флажолет – приём игры на струнных смычковых и щипковых инструментах, заключающийся в извлечении звука-обертон; флажолет – извлекаемый звук-обертон;
- 28) штрих – способ (приём и метод) исполнения нот, группы нот, образующих звук;

29) подцеп – извлечение звука щипком указательного или среднего пальцев правой руки на одной струне снизу вверх);

30) пунктирный ритм – чередование удлинённой сильной и укороченной слабой долей.

3. Цель программы: развитие музыкальных творческих способностей обучающегося на основе знаний, умений и навыков игры на балалайке.

4. Задачи программы:

Образовательные:

1) знакомство обучающегося с основными направлениями исполнительства на балалайке;

2) обучение основным исполнительским приемам игры на балалайке, позволяющим грамотно исполнять музыкальные произведения соло и в ансамбле;

3) ознакомление с приёмами создания сценического образа, как соло, так и в ансамбле;

4) формирование навыков исполнительской эмоциональности и выразительности;

5) отработка приёмов взаимодействия и самоуправления в коллективе.

Развивающие:

1) развитие слуха, чувство ритма, памяти, творческого воображения, артистических способностей;

2) формирование образного мышления и эмоционального восприятия музыки;

3) расширение музыкального кругозора, развитие познавательного интереса к музыкальному творчеству.

Воспитательные:

1) воспитание музыкального и исполнительского вкуса;

2) духовное, нравственное, эстетическое, патриотическое, интернациональное воспитание путём познания музыкального искусства.

5. Срок реализации программы – пять лет. Освоение программы завершается итоговой аттестацией.

Для обучающихся, не закончивших основное, общее среднее образование, но планирующих поступление в организации, реализующие образовательные программы технического и профессионального образования в области музыкального искусства, срок обучения увеличивается на один-два года по заявлению родителей или заменяющих их лиц.

Типовым учебным планом детских музыкальных школ, приведенном в приложении 1 к настоящему приказу. Обучение осуществляется в индивидуальной форме.

6. Программа предназначена для обучения детей с девятилетнего возраста, желающих освоить технику игры на балалайке, научиться

исполнять обработки русских, казахских народных мелодий, музыки народов мира и переложения классических произведений.

7. Для достижения цели программы необходимо опираться на следующие основные принципы:

- 1) постепенность в развитии природных способностей детей;
- 2) строгая последовательность в овладении музыкальной лексикой и техническими приемами;
- 3) систематичность и регулярность занятий;
- 4) целенаправленность учебного процесса.

8. Программа создает условия для овладения приемами игры на балалайке в объеме, необходимом для дальнейшей практической деятельности будущего музыканта-любителя. Направлена на творческое, эстетическое, духовно-нравственное развитие детей и даёт возможность приобретения опыта исполнительской сольной, ансамблевой, оркестровой практики, навыков самостоятельной работы по изучению и постижению музыкального искусства.

9. Программа рассчитана на детей различной степени музыкальной одарённости, подготовки и общего развития. Педагог создает условия для реализации индивидуального подхода к каждому обучающемуся за счет гибкости в постановке учебных задач, возможности формирования стратегии обучения каждого ребенка. Особое внимание педагог обращает на доступность, постепенность и последовательность в освоении музыкальных знаний, пробуждение у детей интереса к музыке.

10. Программа ориентирована на выработку у обучающегося личностных качеств, способствующих:

- 1) освоению обучающимся знаний, умений и навыков игры на балалайке, позволяющих творчески исполнять музыкальные произведения в соответствии с необходимым уровнем музыкальной грамотности;
- 2) приобретению обучающимся опыта творческой деятельности;
- 3) овладению обучающимся духовными и культурными ценностями народов мира;
- 4) получению музыкального образования и приобщения к музыкальной культуре;
- 5) формированию у обучающегося комплекса знаний, умений и навыков, позволяющих в дальнейшем осваивать основные профессиональные образовательные программы в области музыкального искусства.

11. Психолого-педагогическое сопровождение направлено на:

- 1) создание условий для личностного, интеллектуального и социального развития, профессионального самоопределения обучающегося, соответствующих его индивидуальности, развитию

творческих способностей, с учетом интеллектуально-личностных возможностей;

2) создание у обучающегося позитивной мотивации к обучению;

3) оказание помощи личности в ее самопознании, в формировании адекватной самооценки и адаптации в реальных жизненных условиях, в преодолении кризисных ситуаций и достижении эмоциональной устойчивости, способствующих личностному росту и саморазвитию обучающегося;

4) оказание психологической помощи и поддержки обучающегося в соответствии с целями и задачами программы.

12. Привитие обучающемуся необходимых исполнительских навыков и умений происходит в процессе работы над различными по содержанию, характеру и стилю художественными произведениями, а музыкальное воспитание и развитие их основывается на изучении народной музыки, творчества казахстанских, русских и зарубежных композиторов.

13. Особенностью программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми знаний, умений и навыков игры на балалайке, опыта творческой деятельности, приемов сольного и ансамблевого исполнительства.

14. Основная практическая задача коллективного музицирования – формирование специальных ансамблевых навыков игры, которые предполагают умение слушать звучание ансамбля, ощутить единый ритмический пульс, играть согласованно и художественно в изменчиво гибком ритме, совместно исполнять, взаимодействовать с участниками ансамбля.

15. Программа учитывает возрастные и индивидуальные особенности обучающихся, ориентирована на развитие функциональной грамотности школьников и достижение ключевых и предметных компетенций (освоенных специфических знаний, умений, навыков в рамках учебного предмета).

16. Методологическую основу программы составляют:

1) концепция целостного подхода к формированию личности;

2) теория возрастного, личностно-деятельностного, индивидуально-дифференцированного и проблемно-исследовательского подходов в обучении;

3) общедидактические постулаты современной педагогики, детерминированные ими подходы к содержанию, формам и методам образовательного процесса;

4) разработка проблемы развития творческих и исполнительских способностей обучающегося в контексте развивающего обучения;

5) теоретические положения и методические установки видных педагогов и музыковедов.

17. Педагогические принципы отбора содержания учебного материала:

1) принцип природосообразности и доступности учитывает возрастные особенности обучающегося, позволяя отобрать доступный для слушания, изучения, исполнения учебный материал, который будет способствовать музыкальному и духовно-нравственному развитию обучающегося;

2) принцип преемственности означает связь между всеми классами обучения на уровне содержания и музыкально-исполнительской деятельности обучающегося;

3) принцип индивидуализации обучения является главным способом практического освоения исполнительских навыков игры на инструменте;

4) принцип творчества предполагает раскрытие способностей и склонностей обучающегося, способствует созданию ситуации успеха, радости общения с искусством.

18. Специфика индивидуального обучения по предмету «Балалайка» предполагает вариативность выбора методов, средств, форм обучения и подбора репертуарного комплекса.

19. Для достижения поставленных задач используются следующие методы обучения:

1) словесный – рассказ, беседа, объяснение;

2) наглядно-демонстрационный – исполнение произведения педагогом на инструменте, наблюдение, показ интерактивных и мультимедийных презентаций;

3) практический – работа на инструменте, подготовительные упражнения, самостоятельный разбор произведения, работа над отдельными частями произведения;

4) аналитический – сравнение, обобщение, развитие логического мышления;

5) эмоциональный – подбор ассоциаций, образов, художественного впечатления, развитие музыкально-образного мышления.

20. Выбор методов зависит от возраста и индивидуальных особенностей обучающегося, физических данных, уровня развития творческих способностей. Весь процесс обучения строится от простого к сложному.

21. Формы занятий:

1) практические – приемы и навыки игры отрабатываются на инструменте;

2) групповые занятия проводятся для коллективного музицирования в ансамбле;

3) репетиционно-концертные (подготовка и публичное представление концертных номеров);

4) конкурсы;

5) урок-игра (использование игровых технологий на уроке);

б) урок-экскурсия и другие.

22. При реализации программы педагог использует интерактивные образовательные технологии, классические и нетрадиционные типологии уроков в современной школе искусств.

23. Основной формой учебно-воспитательной работы в классе является урок, проводимый как индивидуальное занятие педагога с обучающимся. Индивидуальные формы занятий сочетаются с игрой в ансамбле с педагогом или другими обучающимися.

24. Программа занятий состоит из одновременно проводимых теоретических и практических занятий.

25. Виды внеурочных форм работы:

- 1) игра в ансамбле;
- 2) подготовка к концертным, конкурсным выступлениям;
- 3) участие в творческих и культурно-просветительских мероприятиях;
- 4) посещение филармоний, театров, концертных залов, музеев и др.;
- 5) встречи с музыкальными деятелями, исполнителями, композиторами.

26. На основе настоящей программы педагог разрабатывает рабочую учебную программу, которая определяет оптимальные и наиболее эффективные для данного класса содержание, формы, методы и приемы организации образовательного процесса.

27. Структурные элементы рабочей учебной программы:

- 1) титульный лист;
- 2) пояснительная записка;
- 3) планирование учебной деятельности;
- 4) учебно-методическое обеспечение учебного процесса.

28. На титульном листе размещаются основные сведения:

- 1) название организации образования;
- 2) название учебного предмета;
- 3) обозначение класса, для которого разработана рабочая учебная программа;
- 4) сроки действия рабочей учебной программы (учебный год);
- 5) краткая информация о педагоге;
- 6) место для отметки об утверждении рабочей учебной программы руководителем организации образования.

29. Содержание пояснительной записки:

- 1) образовательная программа как основание;
- 2) педагогическая цель и задачи, актуальные при обучении предмету в данном классе;
- 3) особенности обучения в данном классе (развивающие, коррекционно-развивающие, работа с одаренными детьми и так далее);
- 4) особенности и проблемы, существующие в организации работы в данном классе;

5) информация об изменении сроков и/или времени изучения отдельных тематических блоков (разделов) с указанием причин и целесообразности изменений.

30. Раздел «Планирование учебной деятельности» содержит календарно-тематическое планирование с выделением характеристик деятельности обучающихся, репертуарный перечень по классам.

31. Содержание раздела «Учебно-методическое обеспечение учебного процесса»:

1) перечень познавательной литературы для обучающегося;

2) перечень методической литературы для педагога;

3) перечень учебно-наглядных пособий.

32. Рабочая учебная программа педагога рассматривается на заседании методического совета и утверждается руководителем организации образования до начала учебного года.

33. Педагог на основе рабочей учебной программы разрабатывает индивидуальный план обучения на каждого обучающегося. Индивидуальный план характеризует гармоничный процесс музыкального и духовно-нравственного развития обучающегося.

34. Индивидуальный план обучающегося составляется на каждое полугодие, утверждается руководителем организации образования, заносится в журнал или личное дело обучающегося.

35. При составлении индивидуального плана учитываются перспективные и текущие задачи планирования индивидуальной работы в соответствии с характеристикой обучающегося в начале и конце учебного года.

В одном и том же классе индивидуальные планы, концертные и экзаменационные программы могут значительно отличаться по уровню сложности.

36. Индивидуальный план обучающегося отражает широкие репертуарные тенденции, обновление и обогащение репертуара благодаря привлечению народной, классической и современной музыки с использованием элементов композиторской техники.

37. Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных обучающегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

38. Педагог вырабатывает индивидуальную репертуарную стратегию для каждого обучающегося с учетом его музыкальных способностей и особенностей дарования.

39. Педагог формирует индивидуальный репертуарный перечень музыкальных произведений, систематизирует произведения и дополняет репертуар в соответствии с индивидуальными возможностями обучающегося

40. Репертуарный перечень включает произведения казахской, русской, зарубежной музыки, высокохудожественные детские, юношеские пьесы современных композиторов, популярные песни из мультфильмов, детских кинофильмов, народную музыку и другие.

41. Педагог активно использует в учебном процессе обработки казахских народных песен и кюев, произведения казахстанских композиторов, учитывая в процессе их изучения характерные ладовые, гармонические, ритмические и мелодические особенности.

42. Насыщенность учебного репертуара сочинениями разных жанров и стилей создает благоприятную ситуацию для изучения, сравнения, систематизации музыкального материала.

43. Репертуар систематически обновляется и расширяется, включая в него лучшие пьесы, создаваемые современными отечественными и зарубежными композиторами.

44. Педагог тщательно продумывает методику и репертуар обучающегося, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны художественного содержания, так и техники исполнения.

45. Педагог устанавливает степень завершенности работы над репертуаром, фиксирует этапы изучения произведений, варьирует объём и сложность программы, пополняя репертуарный перечень за счёт нового репертуара с учётом личностного и индивидуального подходов к каждому обучающемуся.

46. В работе над репертуаром педагог учитывает, что часть произведений предназначена для публичного или концертного (экзаменационного) исполнения, остальные - для работы в классе или в порядке ознакомления.

47. В индивидуальный план не включаются произведения, превышающие музыкально-исполнительские, художественные, технические возможности обучающегося, также не соответствующие его возрастным особенностям.

48. Для расширения музыкального кругозора обучающегося, помимо произведений, детально изучаемых в классе, осуществляется знакомство с целым рядом разнохарактерных пьес, допуская при этом различную степень завершенности работы над ними, не требуя обязательного выучивания наизусть.

49. Обязательные разделы индивидуального плана:

- 1) работа над гаммами;
- 2) работа над этюдами и упражнениями;
- 3) исполнение пьес классических и современных авторов;
- 4) исполнение произведений композиторов Казахстана;
- 5) обработки народных песен и танцев;

6) работа в составе ансамбля;

7) навыки чтения с листа.

50. В конце каждого полугодия педагог отмечает качество выполнения задания и вносит изменения в ранее утвержденный список, в конце года даёт характеристику музыкального и технического развития, успеваемости и работоспособности обучающегося.

51. Характеристика обучающегося на конец года освещает следующие стороны его индивидуальности:

1) уровень музыкальных данных (слух, ритм, память);

2) соответствие исполнительского аппарата, обучающегося данному музыкальному инструменту;

3) степень приспособляемости к инструменту;

4) общее развитие, эмоциональность, восприимчивость, скорость реакции;

5) отношение к занятию музыкой;

6) работоспособность, собранность;

7) умение заниматься самостоятельно;

8) степень грамотности в разборе текста;

9) скорость освоения музыкальных произведений;

10) успехи к концу года;

11) недостатки в музыкально-техническом развитии обучающегося и задачи по их преодолению.

52. Для характеристики обучающегося отмечаются такие индивидуальные качества, как целеустремленность, наличие художественного воображения, свободное владение инструментом, наличие технической свободы.

Педагог учитывает все особенности ребенка и рационально использует эти данные в педагогическом процессе, культивируя и развивая положительные стороны.

53. Самостоятельные занятия проводятся регулярно и систематически. Объем работы определяется с учетом минимальных затрат на подготовку домашнего задания, параллельного освоения детьми программы общего среднего образования.

54. Индивидуальная домашняя работа может проходить в несколько приемов и должна строиться в соответствии с рекомендациями педагога.

В первую очередь прорабатываются самые сложные музыкальные эпизоды, используя различные технические приемы. С учетом умственных и физических возможностей обучающегося педагог определяет время работы над тем или иным произведением.

55. Для активизации самостоятельных занятий обучающегося используются такие формы работы:

- 1) анализ собственного исполнения (обучающийся оценивает свою игру, отмечает допущенные ошибки);
- 2) запись обучающимся в дневник важнейших рекомендаций педагога относительно работы над произведениями;
- 3) устный отчет о подготовке домашних заданий (обучающийся рассказывает о трудностях и устранении трудностей).

56. Межпредметные связи предмета «Балалайка» с предметами «Сольфеджио», «Казахская музыкальная литература», «Мировая музыкальная литература», «Коллективное музицирование» побуждают обучающихся к целостному познанию различных художественных явлений.

57. Работа с учащимися-балалаечниками предусматривает совместную работу педагога класса с концертмейстером, поэтому необходимо иметь в кабинете хорошо настроенный и вовремя ремонтируемый инструмент (фортепиано).

58. Программные требования в 1 классе:

- 1) обучающийся получает знания по истории возникновения балалайки, как сольного и оркестрового инструмента, развитию исполнительского мастерства, знакомится с устройством и техническими возможностями инструмента;
- 2) осваиваются приемы исполнения: щипок большим пальцем правой руки, арпеджио, удары указательным пальцем по 3-м струнам, как одного из элементов «бряцания»;
- 3) закрепляется посадка и постановка рук, отрабатывается навык «Левая рука в первой позиции»;
- 4) в течение учебного года обучающийся осваивает 15-20 легких пьес: 4-5 этюдов с простым ритмическим рисунком, 2-4 несложные ансамблевые пьесы, гаммы в первой позиции до двух знаков.

59. Содержание учебного предмета в 1 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы.

Раздел 1. История возникновения балалайки, устройство и технические возможности инструмента.

Раздел 2. Посадка за инструмент. Гимнастика и подготовка постановочных навыков без инструмента. Постановка рук, корпуса, организация рациональных игровых движений.

Раздел 3. Знакомство с нотной грамотой. Знание нот на грифе балалайки. Постановка левой руки. Упражнения для скольжения по грифу левой руки.

Раздел 4. Освоение приемов исполнения для правой руки: щипок большим пальцем, арпеджио, удары указательным пальцем по трем струнам, как одного из элементов «бряцания». Посадка и постановка рук. Постановка левой руки.

60. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-образного мышления.

Тема 2. Знакомство с музыкальным инструментом и его устройством.

Тема 3. Знакомство с нотной грамотой.

Тема 4. Упражнения для укрепления пальцев левой руки.

Тема 5. Работа над постановкой рук. Освоение приема pizz.

Тема 6 Приёмы перехода со струны на струну.

Тема 7. Освоение грифа в первой позиции на трех струнах.

Тема 8. Игра двумя руками.

61. Ожидаемые результаты освоения программы 1 класса.

К концу обучения в 1 классе обучающийся имеет следующие знания умения и навыки:

- 1) владеет основными навыками игры на инструменте;
- 2) знает устройство инструмента и основы музыкальной грамоты;
- 3) знает основные музыкальные термины в соответствии с требованиями;
- 3) знает простые штриховые и динамические обозначения;
- 4) умеет исполнить гаммы до двух знаков, аккорды и арпеджио верной аппликатурой;
- 5) владеет основными приемами звукоизвлечения (legato, non legato, staccato);
- 6) владеет навыками контроля качества звучания и ритмической точности;
- 7) владеет начальными навыками чтения с листа;
- 8) умеет подбирать на слух простые мелодии.

62. Программные требования во 2 классе:

- 1) ведется дальнейшая работа над развитием музыкально-образного мышления. Продолжается работа над постановочно-двигательными навыками игрового аппарата, работа над интонацией, звукоизвлечением и ритмом. Повышается требовательность к качеству исполнения штрихов;
- 2) осваиваются гаммы мажорного и минорного лада, акценты, пунктирный ритм, основных штрихов legato, non legato в умеренном темпе, простейшие виды двойных нот (с применением открытых струн), закрепляются приемы «двойной щипок» и бряцанье;
- 3) продолжается работа над развитием артикуляции пальцев в первой позиции. Учащийся приступает к изучению второй позиции, начальному развитию навыков в смене позиций, настройке инструмента;
- 4) осваиваются двух октавные мажорные и минорные гаммы, арпеджио с применением изучаемых позиций, использование специальной аппликатуры при смене позиций;

5) развиваются навыки чтения нот с листа, умения анализировать музыкальные и технические задачи;

б) в течение учебного года обучающийся осваивает двухоктавные мажорные и минорные гаммы в пределах первой и второй позиций с применением различных штриховых вариантов, 6-8 пьес, 8-10 этюдов.

63. Содержание учебного предмета во 2 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы.

Раздел 1. Постановочно-двигательные навыки игрового аппарата. Работа над интонацией, звукоизвлечением и ритмом. Качество исполнения штрихов.

Раздел 2. Гаммы мажорного и минорного лада, акценты, пунктирный ритм, основные штрихи (легато, нон легато) в умеренном темпе, простейшие виды двойных нот (с применением открытых струн). Приемы «двойной щипок» и бряцанье.

Раздел 3. Развитие артикуляции пальцев в первой позиции, второй позиции, начальное развитие навыков в смене позиций, настройке инструмента.

Раздел 4. Двухоктавные мажорные и минорные гаммы. Арпеджио с применением изучаемых позиций. Специальная аппликатура при смене позиций. Развитие навыков чтения нот с листа. Анализ музыкальных и технических задач.

64. Тематическое планирование.

Тема 1. Закрепление изучения нотной грамоты.

Тема 2. Дальнейшая работа над двигательными навыками рук, интонацией, звукоизвлечением и ритмом.

Тема 3. Закрепление навыков правильной постановки пальцев на грифе.

Тема 4. Изучение гамм минорного лада, акценты, пунктирный ритм.

Тема 5. Ознакомление с навыками приема «двойной щипок» и бряцанье.

Тема 6. Изучение второй позиции и начальное развитие навыков в смене позиций.

Тема 7. Натуральные флажолеты.

Тема 8. Разучивание пьес.

Тема 9. Разучивание упражнений и этюдов.

Тема 10. Чтение нот с листа и игра в ансамбле.

65. Ожидаемые результаты освоения программы 2 класса.

К концу обучения во 2 классе обучающийся имеет следующие знания умения и навыки:

1) знает написание нот и аппликатуры в пределах двух октав;

2) умеет исполнять гаммы в пределах первой позиции и трезвучия с обращениями;

3) владеет первичными навыками самоконтроля;

- 4) владеет начальными навыками чтения с листа;
- 5) знает минорные гаммы;
- 6) знает обозначения динамических оттенков;
- 7) знает штрихи (легато, бряцанье), пунктирный ритм;
- 8) знает фразировки, чистоту интонирования;
- 9) владеет первоначальными навыками чтения с листа и ансамблевой игры;
- 10) умеет исполнять гаммы в две октавы с переходом во II позицию;
- 11) умеет исполнять трезвучие и арпеджио с обращениями;
- 12) владеет штрихами легато и приемом бряцанье в разных комбинациях.

66. Программные требования в 3 классе:

- 1) ведется дальнейшая работа над развитием музыкально-образного мышления и исполнительских навыков обучающегося, качеством звука, сменой аппликатуры и позиций, интонацией и ритмом;
- 2) обучающийся знакомится с понятием плавного скольжения по грифу;
- 3) осваиваются приемы тремоло по трем струнам, тремоло на одной струне, подцеп указательным пальцем, дробь, вибрато.
- 4) продолжается работа над звуком, усвоение навыков чтения, умений настроить инструмент;
- 5) обучающийся знакомится с комбинированными штрихами, более сложными ритмами;
- 6) в течение учебного года обучающийся осваивает гаммы в две октавы и арпеджио с обращениями до трех знаков (минорные до двух знаков) в умеренном и более подвижном темпах, с применением различных штрихов и ритмических рисунков, 5-6 этюдов, 6-8 пьес.

67. Содержание учебного предмета в 3 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы.

Раздел 1. Аппликатура и позиция. Интонация и ритм. Плавное скольжение по грифу.

Раздел 2. Тремоло по трем струнам. Тремоло на одной струне. Подцеп указательным пальцем. Дробь. Вибрато.

Раздел 3. Комбинированные штрихи. Сложные ритмы. Упражнения для развития беглости пальцев. Подготовка к изучению пьес кантиленного характера. Чтение нот с листа. Игра в ансамбле. Настройка инструмента.

68. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-образного мышления.

Тема 2. Работа над качеством звукоизвлечения.

Тема 3. Закрепление навыков игры в ансамбле.

Тема 4. Знакомство с новыми штрихами стаккато и тремоло.

Тема 5. Упражнения для развития беглости пальцев.

Тема 6. Подготовительные упражнения к исполнению тремоло, дробь.

Тема 7. Закрепление навыков смены позиций и плавного скольжения по грифу.

Тема 8. Подготовка к изучению пьес кантиленного характера.

Тема 9. Чтение нот с листа и игра в ансамбле.

69. Ожидаемые результаты освоения программы 3 класса.

К концу обучения в 3 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) умеет исполнять арпеджио и его обращения;
- 2) умеет работать над интонацией и ритмической точностью;
- 3) владеет штрихами легато в разных комбинациях;
- 4) показывает выразительную игру и развивает музыкально-образное мышление;
- 5) владеет приемами тремоло, дробь, подцеп.
- 6) владеет навыками чтения с листа и ансамблевой игры;
- 7) владеет плавным скольжением пальцев по грифу с переходом в другую позицию;
- 8) работает над звуковедением и интонацией;
- 9) владеет навыками исполнения основных штрихов;
- 10) знает произведения разных стилистических направлений;
- 11) умеет исполнять гаммы до трех знаков.

70. Программные требования в 4 классе:

1) в течение учебного года ведется дальнейшая работа над интонацией, динамикой, ритмом, развитием музыкально-образного мышления, исполнительских навыков при более высоких требованиях к качеству звука и выразительности исполнения;

2) закрепляются основные приемы исполнения. Продолжается развитие беглости и артикуляции левой руки. Обучающимся даются понятия глиссандо, флажолеты;

3) ведется работа над интонацией, динамикой звучания, ритмом, развитием основных штрихов в спокойном и более подвижных темпах, основательно изучаются арпеджио с использованием различной аппликатуры, упражнений, продолжается работа над вибрато;

4) в течение учебного года обучающийся осваивает двухоктавные гаммы и арпеджио, в умеренном и подвижном темпах, с применением различных штриховых вариантов, 6-8 этюдов, 5-6 пьес.

71. Содержание учебного предмета в 4 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы:

Раздел 1. Интонация, динамика, ритм.

Раздел 2. Приемы исполнения. Беглость и артикуляция левой руки. Глиссандо. Флажолеты.

Раздел 3. Арпеджио с использованием различной аппликатуры, упражнений. Работа над вибрато. Чтение нот с листа. Самостоятельная работа над репертуаром. Настройка инструмента.

72. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие ассоциативного мышления.

Тема 2. Работа над двигательными навыками рук, интонацией, звукоизвлечением и ритмом.

Тема 3. Развитие техники беглости пальцев левой руки.

Тема 4. Закрепление навыков игры в первых четырех позициях.

Тема 5. Работа над вибрато, тремоло, качеством звука, динамикой и выразительностью исполнения.

Тема 6. Освоение аккордовой фактуры с использованием мелкой техники, натуральных флажолетов.

Тема 7. Игра упражнений и этюдов.

Тема 8. Работа над произведениями кантиленного характера с использованием тремоло.

Тема 9. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над репертуаром.

73. Ожидаемые результаты освоения программы 4 класса.

К концу обучения в 4 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) владеет навыками исполнения основных штрихов и приемов игры на инструменте;
- 2) умеет исполнять гаммы до четырех знаков;
- 3) исполняет произведения разных стилистических направлений;
- 4) владеет навыками чтения с листа и ансамблевой игры.
- 5) развивает музыкально-образное мышление;
- 6) применяет при игре на инструменте выразительные средства музыки;
- 7) знает музыкальные термины глиссандо, флажолеты, вибрато, тремоло, кантиленный характер, динамика, арпеджио.

74. Программные требования по 5 классу:

- 1) продолжается дальнейшее освоение гамм в различных ритмических вариантах, развивается пальцевая беглость и штриховая техника;
- 2) обучающийся приступает к изучению аккордов, арпеджио и их обращений в подвижном темпе, освоению репертуара разностилевой направленности в том числе пьес более сложной фактуры и содержания;
- 3) в течение учебного года обучающийся осваивает гаммы в подвижном темпе, легато, все виды штрихов, арпеджио, хроматическую гамму.

75. Содержание учебного предмета в 5 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы.

Раздел 1. Гаммы в различных ритмических вариантах. Легато. Развитие пальцевой беглости и штриховой техники. Техника левой руки.

Раздел 2. Аккорды, арпеджио и их обращение в подвижном темпе. Репертуар разностилевой направленности. Сложные штрихи в этюдах.

Раздел 3. Ансамблевое музицирование. Программы цифровой обработки музыки, аранжировки. Microsoft Office и нотные редакторы.

Самостоятельная настройка инструмента.

76. Тематическое планирование.

Тема 1. Гаммы арпеджио в подвижном темпе и в различных ритмических вариантах, развитие пальцевой беглости и штриховой техники.

Тема 2. Дальнейшее совершенствование штрихов.

Тема 3. Дальнейшее развитие техники левой руки: трели, различные виды соединения позиций, двойные ноты, аккорды, натуральные и искусственные флажолеты.

Тема 4. Профессиональное освоение репертуара разностилевой направленности.

Тема 5. Работа над произведениями более сложной фактуры и содержания.

Тема 6. Продолжение работы над совершенствованием качества исполнения сложных штрихов в этюдах.

Тема 7. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над более сложным для учащегося репертуаром.

Тема 8. Ансамблевое музицирование.

Тема 9. Дальнейшее знакомство со средствами мультимедиа программы цифровой обработки музыки, аранжировки, Microsoft Office и нотные редакторы.

Тема 10. Профессиональная, самостоятельная настройка инструмента.

77. Ожидаемые результаты освоения программы 5 класса.

К концу обучения в 5 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) владеет техникой левой руки: пальцевая беглость, различные виды соединения позиций, искусственные флажолеты и двойные ноты;
- 2) владеет техникой исполнения на инструменте более сложных штрихов;
- 3) владеет навыками интервальной техники;
- 4) умеет интерпретировать музыкальное произведение;
- 5) умеет при исполнении на инструменте передавать стилистические особенности произведения;
- 6) умеет самостоятельно разучивать на инструменте музыкальное произведение;

- 7) умеет самостоятельно настраивать инструмент;
- 8) владеет навыками чтения с листа;
- 9) умеет играть на балалайке различного вида аккорды;
- 10) умеет исполнять мажорные и минорные гаммы в различных позициях;
- 11) умеет исполнять хроматическую гамму;
- 13) владеет навыками исполнения более сложными штрихами и ритмическими рисунками.

78. Ожидаемые результаты освоения образовательной программы.

Выпускник знает:

- 1) основы музыкальной грамоты;
- 2) художественно-исполнительские, технические возможности, характерные для сольного исполнительства на инструменте;
- 2) музыкальную терминологию;
- 3) различные интерпретации музыкальных произведений;
- 4) репертуар для балалайки, включающий произведения разных стилей и жанров в соответствии с программными требованиями;
- 5) приемы игры на балалайке как сольно, так в ансамбле, оркестре;
- 6) творчество композиторов, музыку которых он исполняет.
- 7) принципы работы музыканта-исполнителя на сцене.

Выпускник умеет:

- 1) самостоятельно разбирать несложный нотный текст;
- 2) играть на балалайке сольные произведения;
- 3) исполнять свою партию в музыкальном коллективе;
- 4) грамотно исполнять музыкальные произведения на достаточном художественном уровне;
- 5) самостоятельно преодолевать технические трудности при разучивании несложных произведений;
- 6) применять теоретические знания в исполнительской практике;
- 7) анализировать исполняемые музыкальные произведения;
- 8) имеет представление о музыкальных формах.

У выпускника сформированы навыки:

- 1) подбора по слуху и чтения с листа несложных музыкальных произведений;
- 2) по использованию музыкально-исполнительских средств выразительности;
- 3) по воспитанию слухового контроля и умению управлять процессом исполнения;
- 4) теоретического анализа исполняемых произведений;
- 5) исполнительской практики, публичных сольных выступлений;
- 6) коллективной творческой деятельности.

79. Целью контроля успеваемости является выявление результативности в освоении образовательной программы обучающимся.

Контроль освоения программы обучающимися осуществляется в форме контрольной работы, технического зачета, академического концерта, итоговая аттестация – в форме выпускного экзамена.

80. Форма аттестации и контрольно-программные требования к выступлениям обучающихся:

1) 1 класса – в четвертой четверти: контрольная работа (две-три разнохарактерные пьесы);

2) 2 класс – в первом полугодии: академический концерт (один этюд, две пьесы), во втором полугодии: технический зачет (одна гамма, один этюд);

3) 3 класс – в первом полугодии: академический концерт (один этюд, две-три пьесы), во втором полугодии: технический зачет (одна гамма, один этюд);

4) 4 класса – в первом полугодии: академический концерт (три разнохарактерные пьесы), во втором полугодии: технический зачет (одна гамма, один этюд);

5) 5 класс – в первом полугодии: технический зачет (одна гамма, один этюд, три разнохарактерные пьесы, во втором полугодии: экзамен (три разнохарактерные пьесы).

81. Критерии оценивания результатов обучения в музыкальном образовании складываются из результатов текущей успеваемости по предмету и оценок, полученных на концертных выступлениях.

При оценке работы обучающегося педагог учитывает следующие параметры: демонстрация обучающимися должного уровня владения инструментом, полное и убедительное раскрытие художественного образа, понимание и отражение в исполнительской интерпретации стиля исполняемого произведения.

82. Критерии оценки:

1) оценка «5» «отлично» – образная выразительная интерпретация содержания музыкального произведения, убедительное понимание чувства формы, единство темпа, выразительность интонирования, ясность ритмической пульсации, динамическое разнообразие, слуховой контроль собственного исполнения, свободное владение техникой исполнения, артистизм и увлечённость исполнением;

2) оценка «4» «хорошо» – грамотное понимание формы произведения, музыкального языка, средств музыкальной выразительности, стабильность воспроизведения нотного текста, единство темпа, выразительность интонирования, динамическое разнообразие, недостаточный слуховой контроль, нестабильность психологического поведения на сцене;

- 3) оценка «3» «удовлетворительно» – формальное прочтение авторского нотного текста без образного осмысления музыки, слабый слуховой контроль собственного исполнения, темпо-ритмическая неорганизованность, динамическое однообразие и монотонность звучания, неустойчивое психологическое состояние на сцене;
- 4) оценка «2» «неудовлетворительно» – ошибки в воспроизведении нотного текста, отсутствие слухового контроля, метроритмическая неустойчивость, низкое качество звукоизвлечения и звуковедения, отсутствие выразительного интонирования, частые остановки при исполнении;
- 5) зачет (без оценки) – исполнение соответствует необходимому уровню на данном этапе обучения.